

Lectio praecursoria¹

Anna Kylmäluoma

Arvoisa kustos, arvoisa vastaväittäjä, arvoisat kuulijat.

Lapsen psyykkinen kasvu ja kehitys tapahtuvat vuorovaikutuksessa lapsen sosiaalisen ympäristön eli lapsen lähimpien kasvu- ja kehitysympäristöjen sekä niiden palvelujärjestelmän organisaatioiden kanssa, joiden tehtävänä on lapsen avun ja tuen tarpeiden ennaltaehkäisy sekä lapsen avun ja tuen tarpeisiin vastaaminen.

Lapsi, jonka psyykkiseen kasvuun ja kehitykseen liittyy huolta, päätyy tänä päivänä yhä useammin lastenpsykiatriseen erikoissairaanhoidon. Ennen erikoissairaanhoidon päätymistään lapsi on ollut asiakkaana muissa palvelujärjestelmän organisaatioissa. Palvelujärjestelmän organisaatiot ovat olemassa käyttäjiään, asiakkaitaan ja potilaitaan varten. Lapsella ja lapsen perheellä on oikeus tarpeidensa mukaiseen apuun ja tukeen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa avun ja tuen tarpeen ilmettyä.

Julkinen yhteiskunnallinen keskustelumme nostaa usein ja toistuvasti esiin huolen lasten psyykkisen pahoinvoinnin lisääntymisestä. Vastaavalla tavalla julkiseen keskusteluun ei nosteta huolta siitä, ovatko lasten van-

¹ Kylmäluoma, Anna 2021. Lastenpsykiatriseen osastohoitoon päätyneen lapsen polku sekä avun ja tuen tarpeiden tulkitseminen palvelujärjestelmän organisaatioissa. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 250. Kuopio: University of Eastern Finland. (Väitös 18.6.2021, Itä-Suomen yliopisto, Kuopio.)

hemmat saaneet apua ja tukea kasvatustehtävänsä toteuttamiseen, tai siitä, onko lasten kokemaan kiusaamiseen ja yksinäisyyteen onnistuttu puuttumaan. Keskustelun painottuessa lasten psyykkisen pahoinvoinnin jatkuvaan lisääntymiseen on mielestäni tärkeää tehdä näkyväksi palvelujärjestelmän organisaatioiden roolia lasten psyykkisen kasvun ja kehityksen tukemisessa.

Näistä lähtökohdista käsin lähdin etsimään vastausta kysymykseen: Miten palvelujärjestelmän organisaatioissa tulkitaan lasten avun ja tuen tarpeita lasten palvelupolkujen eri vaiheissa?

Tutkimukseni teki näkyväksi sen, että lastenpsykiatriseen osastohoitoon päätyneiden lasten palvelupoluilta vaikutti puuttuvan organisaatio, joka kiinnittäisi huomionsa ja suuntaisi tukensa lasten koti-, päivähoito-, esi-koulu- ja kouluympäristöjä koskeviin huoliin tai ongelmiin. Nämä huolet tai ongelmat jäivät palvelujärjestelmän organisaatioissa taustatiedonomaiseen rooliin, kunnes erikoissairaanhoidon lastenpsykiatrinen osasto nosti ne tarkastelun kohteeksi. Palvelujärjestelmän organisaatioissa vaikutti myös vallitsevan jonkinasteinen yksimielisyys siitä, että lasten avun ja tuen tarpeisiin vastaaminen edellyttää lasten ohjaamista lastenpsykiatriseen erikoissairaanhoidon. Lisäksi palvelujärjestelmän organisaatioissa tunnistettiin heikosti huolia tai ongelmia, jotka liittyivät traumatisoitumiseen, kiusaamiseen ja yksinäisyyteen. Lasten palvelupoluilla, jotka olivat päätyneet lastenpsykiatriseen osastohoitoon, sosiaali-, terveys- ja opetustoimen organisaatioiden muodostama palvelujärjestelmämme näyttäytyi järjestelmänä, jossa tulkinnat lasten avun ja tuen tarpeista jäivät kapeiksi.

Sosiaali-, terveys- ja opetustoimen organisaatioilla on keskeinen rooli lasten avun ja tuen tarpeisiin vastaamisessa. Tämä rooli edellyttää organisaatioilta itsekriittisyyttä, rehellistä ja avointa oman toiminnan ja osaamisen tarkastelua sen kaikilla tasoilla – myös sen tarkastelua, ketä varten organisaatiot ovat olemassa.

Lasten ja perheiden kanssa työskennellessä on tärkeää lähestyä tilanteita kokonaisvaltaisesti, lapsia ja perheenjäseniä kuunnellen ja kuullen. Näin on erityisesti niissä tilanteissa, joissa huolta ilmaistaan lasten psyykkistä vointia koskien. On tärkeää huomata myös se, että lapset ovat osa perhettä: he ovat hyvin tietoisia siitä, mitä perheenjäsenten välillä tapahtuu.

Lasten ja perheiden palveluja kehitettäessä yhdeksi keskeiseksi palvelujen laatua parantavaksi tekijäksi on nostettu moniammatillinen yhteistyö. On kuitenkin tärkeä muistaa, että moniammatillinen yhteistyö ei ole

itseisarvoisesti palveluja parantava tekijä. Moniammatillinen yhteistyö hyödyttää lapsia ja perheitä vain silloin, kun se aidosti osallistaa lapset ja perheet ja kun työntekijät omaavat alansa asiantuntijuuden ja uskaltavat jakaa tämän asiantuntijuutensa kaikkien yhteistyöhön osallistuvien kesken. Mikäli yhteistyössä keskeistä on konsensus ja ammattilaisten pyrkimys osoittaa, että kaikki ovat asiantuntijoita suhteessa samaan asiaan, ei yhteistyö hyödytä lapsia ja perheitä.

Lasten ja perheiden palveluja kehitettäessä yhdeksi keskeiseksi palvelujen laatua parantavaksi tekijäksi on nostettu ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen. Ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen vaikuttavalla tavalla edellyttävät kuitenkin sitä, että jo peruspalveluja tarjoavien organisaatioiden tasolla lapsia ja perheitä kohtaavia työntekijöitä on riittävästi, työntekijöiden asiantuntijuus on vahvaa ja syvällistä ja että jo tällä varhaisella tasolla on käytettävissä riittävästi ja monipuolisesti työkaluja, joilla lapsia ja perheitä pyritään auttamaan. Toisaalta on tärkeä huolehtia siitä, että tilanteessa, jossa todetaan kuntouttavan avun ja tuen – esimerkiksi yksilö- ja perheterapian – tarve, apu ja tuki kyetään järjestämään viipymättä.

Sosiaalityö tieteenalana ja ammattina on paljon vartijana lasten avun ja tuen tarpeisiin vastattaessa. On tärkeää, että sosiaalityön asiantuntijuus on kokonaisvaltaista, vahvaa ja syvällistä ja että sosiaalityön asiantuntijuus näkyy työskennellessä lasten ja perheiden kanssa.

Palvelujärjestelmän organisaatiolla on sosiaalisia ongelmia ennaltaehkäisevä sekä ongelmien hankaloitumista estävä tehtävä. Palvelujärjestelmän organisaatioilla on kuitenkin myös kasvatuksellinen tehtävä, jossa onnistumista mitataan sillä, kuinka hyvin organisaatiot onnistuvat mahdollistamaan lasten ja heidän vanhempiensa osallisuuden yhteiskunnan eri areenoilla.

Tutkimukseni aineistona toimivat asiakirjat. Valitsemalla asiakirjat tutkimukseni aineistoksi halusin tehdä näkyväksi sitä, kuinka merkittävä rooli asiakirjoilla – sillä, miten asiakirjat on laadittu ja mitä asiakirjoihin on kirjattu – on asiakastyössä. Samalla halusin omalta osaltani vastata asiakirjojen pohjalta tehtävää tutkimusta koskevaan kritiikkiin ja tehdä näkyväksi sen, että asiakirjojen pohjalta on mahdollista tehdä tärkeää ja merkityksellistä tutkimusta.

